

Nikola Ivanović

Split

O PODRIJETLU RIJEČI KOLOVAJA

UDK 800.87.801.1

Rad primljen za tisak 17. travnja 1986.

Prema tumačenju Marine Alujević-Marasović (vidi članak: Romanizmi u graditeljsoj terminologiji Dalmacije, u *Čakavskoj riči*, str. 88. br. 1—2. Split, 1984), *kolovaja* je nastala od lat. riječi *colluvio* — smeće. Za to mišljenje potvrđuje se nalazi u okolnosti da *kolovaja* u starih Splitskana označava uski prostor gdje se bacalo smeće. Mora se priznati da se ovo etimološko tumačenje može braniti samo ako se pojam *kolovaja* promatra s gledišta koje taj termin ima u Splitu.

Međutim, podrijetlo ove riječi možemo promatrati i sa zemljopisnog gledišta, naime s gledišta što ta riječ znači u geografskom smislu. Sam termin *izumire*, te se danas može naći vrlo rijetko. Kako smo mogli ustanoviti, on se sačuvao u Poljicima kod Splita, te u Kaštelima i Trogiru, kao udubljenje gdje se zadržala ustajala kišnica. U Sali na Dugom Otoku tim imenom nazivaju uski prolaz kroz živicu, kroz živu ogradu. U Murteru se kanal kuda protječe voda zove *kolovađa*, a u Zadru *kolovare*.

U značenju uskog prolaza između kuća taj termin sačuvao se još u Vedešinu, hrvatskom selu (kajkavci), kod Šoprona u Mađarskoj, kao *kolovaja* (po podacima Völlgi Geze).

Prema obavijesti koju nam je pribavio nadučitelj Mirko Vuković, u hrvatskom selu Pandrofu u Gradišću (čakavci) također prostor između dvije kuće zovu *kolovaja* ili *kolovajka*. Razmak je najviše jedan metar među susjednim kućama.

S pravnog gledišta *kolovaje* se spominju u Poljičkom statutu, 1440 (vidi: Poljički zbornik, I knjiga, Zagreb, 1968). Tu se navodi zakon o *kolovađama*:

bilo mlinskim ili stupnim, tko ih može graditi, a pojam *kolovaje* vezan je s vodom.

M. Milas izvodi podrijetlo ove riječi od *kolovadja*, kolo-vadja, drugi dio osnove glagola vaditi (vagjati) — kanal pokriven, koji se sliva voda kad pada kiša«. Isti autor navodi »U naše vrijeme u Stonu: »Kako kroz onu kolovađu dere voda«. (Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika, JAZU, Zagreb) S Milasovim mišljenjem se slažu i Iveković-Broz u svojem Rječniku hrvatskog jezika, Zagreb 1901.

Vladimir Mažuranić navodi: »Kolovadja, kolovaja ili je mlin, stupa ili umjetni pritok vode koji treba da tjera kolo za mlin« itd. (vidi: Vl. Mažuranić: Prinosi za hrvatsko pravno-povijesni rječnik, Zagreb JAZU 1908).

Iz navedenoga slijedi da riječ *kolovaja* pored značenja uskog prostora između kuća, ima i šire zemljopisno značenje.

Osim navedenih značenja, *kolovaja* se javlja i kao ime mjesta i drugih zemljopisnih pojmova.

Tako npr. istočno od Sarajeva nalazi se selo s imenom *Kolovaj* kod Breze. Za ovo mjesto dr Milenko Filipović navodi da u selu ima nekoliko potoka koji se zovu: »Kolovajski potok«. To su uglavnom potoci koji nastaju nakon velikih kiša. (vidi: Naselja i porijeklo stanovništva, Beograd, 1927).

Budući da je u Pandrofu bilo više *kolovaja* kuda je voda otjecala, dio sela je dobio ime Kolovaja.

I u čakavskom selu Koljnofu kod Šoprona (Mađarska) nalazimo toponima s imenom *kolovaja* ili *kloveja* i to: 1. uski prolaz kroz zidanu ogradu, 2. kroz živicu i 3. između dvije stijene.

U Gradišću kod Željeznoga (Eisenstadt) postoji selo Mala Kolovajna (nj. Klenhoflein) koje se 1773. službeno zvalo Malo Holovaina (vidi: E. Kranzmayer und K. Bürger: Burgenlandische Forschungen, Eisenstadt, 1957 str. 74) što je, kako nam je poznato, najstarije ime Kolovaja koje je imalo jedno hrvatsko mjesto.

Iz svega ovoga slijedi da je ovaj termin u zemljopisnom smislu bio vezan uz otjecanje vode, koje je značenje i do danas zadržao. To vrijedi i za prostore između kuća u mjestu, jer su kuće bile tako građene da se voda slijeva u kolovaju. Za ovo je najbolji dokaz činjenica da se ovi prostori zovu *kolovajom* u mjestima u kojima se nikad nije bacalo smeće. Kao što se često događa tako se i ovaj izraz proširio na ime mjesta, a to je proširenje redovito u vezi s prostorom kroz koji otječe voda.